

DIVI AM. 555

BROSII MEDIOLANENSIS EPISCO-

pi commentarij in epistolam beati Pauli
ad Timotheum. II.

PRÆFATIO.

Aliam epistolam scribit ad Timotheum, ut iam eruditum ecclesiastica disciplina, & quæ spes sit promissionis, suo exemplo ad martyrium prouocet. Et quia futurum est, ut quidam à sana doctrina, eo quod dura illis uideatur, ad fabulas conuertantur, id est, ab humana commenta.

CAPVT PRIMVM.

PAVLVS apostolus Christi Iesu per uoluntatem dei secundum promissionem uitæ, que est in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio.) Huius rei gratia apostolum se Christi Iesu dei uoluntate appellatum significat ut quæ & quanta promissio in futuro in fide Christi sit edoceret, ut prædicatione eius in crementum faciat in saluandis disciplina dominica. Idonei enim serui sunt qui instaurata sua & fide, negocia dominorum suorum exaggerant. Quod ideo huic quasi charissimo filio scribit, ut huius rei imitator existat, eadem ceteris tradens, ut per traducem successionem indeficiens sit idoneus doctor, per quem asserta ueritas multos acquirat ad uitam promissam. ¶ Gratia, misericordia, pax à deo patre & Christo Iesu domino nostro.) Gratiã huic patris in misericordatione exoptat, ut assit ei & Christi Iesu domini nostri, quia deus gratiam suam per Christum largitur, ut una gratia sit unusquisque. ¶ Gratiã habeo deo meo cui seruo à proauis in conscientia pura quod indeficientem habeam tui memoriã in precibus meis, nocte dieque multum desideras te uidere, memor lachrymarum tuarum ut gaudio replear, recordationem accipiens eius quæ est

M m s in

in te syncera fidei, quæ habitauit primū in auia tua Loī
 de, & matre tua Eunice, certū autē habeo quod & in te.)
 Quoniam dignum est meminisse bonorum, idcirco deo
 gratias agit, quia memor erat Timothei uiri mirabilis,
 ut etiam hoc ipsum dei donum sit. Non enim sine meri-
 to est, qui cogitat de bonis uiris. Et quia idem deus Chri-
 stianorum est qui erat Iudæorum, ei se deo gratias refer-
 re testatur, cui a proauis famulatus est. Quādo enim hoc
 sperabant progenitores eius quod hic cœperat prædica-
 re, una eorum fides est. Et quia in parentum successit ser-
 uitia, & quia in his erat adhuc cum illi deo seruirent, re-
 cte ait: Cui a proauis seruiuo. Quomodo? In conscientia
 pura, inquit. Sic enim aliquādo persecutus est ecclesiam,
 ut dei amore hoc ageret non maleuolentia. Nam simili
 modo & in epistola ad Hebræos scriptum est: Quia leui
 qui decimas accepit, decimas dedit Melchisedech, quia
 in Abrahæ, inquit, lumbis erat leui, quando decimas obtu-
 lit Melchisedech: Ita & hic a proauis deo se dicit seruisse
 quia & leui in proauo decimas dicitur obtulisse. Est em̄
 pater leui Iacob auus Isaac, proauus Abrahæ. Multum
 ergo se memorem Timothei profitetur, & auide illū desi-
 rare propter lachrymarū eius recordationē, quas amo-
 re fuderat apostoli, sicut intelligitur recedentis a se. Nō
 immerito ergo amantem se desiderat, ut gaudio implea-
 tur ex communi læticia causa fidei syncera, quam & in
 auia eius, & in matre fuisse significat, certissime & in eo.
 Omnis itaq; hic affectus propter fidē est quæ erat in eis
 inuiolata. ¶ Qua de causa admoneo te ut recrees donū
dei quod est in te per impositionem manuum mearū. Nō
enim dedit nobis deus spiritū timoris, sed uirtutis & di-
lectionis & sobrietatis.) Propterea se parētum eius syn-
 ceritatem fidei significat memorasse, ut fortiorem hunc
 faceret. Quis enim laudem illorū audiens quorum in eo
 ipso particeps est non crescat, addens animum huius-
 modi uiribus. Sic ergo recreat in se donum gratiæ
 dei acceptum per ordinationem presbyterij, dum ani-
 mū suum cōfouet mentis alacritate, gaudēs in semetipso
 sicut

sicut in nouitate ordinatiōis gaudetur. Deniq; subiecit:
Nec enim, inquit, dedit nobis deus spiritum timoris, sed
uirtutis. Innouatus enim homo exit de timore, accipiens
spiritum leticiæ propter iustificationem, quia omnis in-
iustus in timore est, non fortis, sed infirmus: non dilecti-
one, sed in odio, nec in mentis sobrietate, sed errore fau-
cious. Si autem his caruerit, per fidem & fortis & dilectus
& sobrius erit. ¶ Noli itaq; erubescere in testimonium
domini nostri, neq; in me uinctum eius.) Constantiam
habendam docet, nec trepidari debere in professione. Nō
est em̄ unde erubescatur in ea, quia si homo uisus est Chri-
stus, gestis tamen apparuit deus, & si crucifixus est, resur-
xit tamen à mortuis, & multis uidentibus suscipiente em̄
nube in cælum ascendit. Non est ergo infirmitatis causa
sep potestatis, quia ubi putatur imbecillitas, ibi apparet
potentia. Itaq; stulte infirmatus dicitur, qui uicisse pro-
batur. Hoc modo nec in apostolo est, quod ad ruborem
pertineat: quia si pressuris & cædibus humiliatus dici-
tur, ex illa parte confundit obtrectatores suos, quia in fi-
gnis ac prodigijs nutu mirabilis peruidetur: ut intelli-
gatur non infirmitate humiliari, sed uoluntate ad quen-
dam meritorum profectum. Idcirco enim deus seruos
suos ab iniquis humiliari permittit, ne illis iniuste præ-
mia dare uideatur. ¶ Sed collabora in euangelio secun-
dum uirtutem dei, qui nos saluos fecit.) Quoniam uir-
tute dei uicta est mors, ut nos salui esse possimus: iuxta
hoc ergo conuenit uicem nos ex aliqua parte reddere
redemptori. Quia enim ad omnia ei beneficia responde-
re non possumus, uel legationem eius fideliter & instan-
ter agamus. ¶ Et uocauit uocatione sancta.) Vocatio
sancta est, cum electi sunt ad gubernandum populum
sanctum dei. Ad sanctam autem senior uocatur qui dux
eligatur sanctitatis. ¶ Non secundum merita nostra.
Verum est, quia si ad liquidum quæras, nullus homi-
num dignus potest uideri uicarius esse Christi. Om-
nes enim quos elegit prius fuerant peccatores.
Quātum ergo ad comparationem cæterorum pertinet,

hi digni inuenti sunt, quanto uero ad rem ipsam omnes indigni sunt. ¶ Sed secundum propositum suum & gratiam quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia.) Quoniam dignatione sua deus olim decreuit peccatores saluos facere. Prædictus enim fuit deus quid futurum esset in homine antequam faceret eum & peccaret, quando reddintegraretur prædestinauit, quo tempore & per quos & qua ratione saluari possint, ut neq; merito suo qui saluantur, neq; horum per quos uocantur, sed dei gratia istud donum præstari uideatur per fidem Christi. ¶ Nunc uero declarata per illuminationem aduentus saluatoris domini nostri Iesu Christi.) Donum dei quod ante tempora secularia latebat in mysterio, incarnatione & aduentu Christi declaratum testatur, quando cœperunt homines remissa peccatorum accipere. ¶ Qui destruxit quidem mortem, illuminauit autem uitam æternitate per euangelium in quo positus sum ego prædicator & Apostolus & magister gentium.) Quia ratione saluum fecit populum suum Christus ostendit dicens, quia mortem destruxit quæ erat hominis inimica ne ab inferis posset resurgere, tum demum uitam illuminauit æternitate, ut resurgens à mortuis iam mori non possit. Obscura enim uita est quæ tempore definitur, dum soporatur, dum ignorat, dum male uersatur. Et quomodo illuminetur uita ostendit, quia per euangelium credentibus datur æternitas, magistro gentium prædicante. ¶ Quam ob causam & hæc parior.) Prædicans dei donum diabolum patitur inimicum, ut pressuras ei exuscitet, quia populum de faucibus eius eruit. ¶ Sed non confundor.) In hoc securus, quia pro tribulationibus magna promissa merces est, non confunditur, sed gloriatur in pressuris. ¶ Scio enim cui credidi & certus sum, quia potens est depositum meum custodire in illa die.) Hoc est quod dicit, qua spe & fiducia magnificentie saluatoris securus est, quia quod commendat illi in tuto est. Quid autem illi commendat, nisi salutem suam, ut hic pro illo patiens salutem inueniat penes illum cum cœperit iudicare, ut puniens infideles,

*L*istum.

istum dignum eterna uita pronunciet. ¶ **F**ormam habes sanorum uerborum que a me audisti in fide & dilectione que est in Christo Iesu, bonum commendatum custodire per spiritum sanctum qui habitat in nobis.) Precepta sua cum gestis formam appellat salutaris doctrinae quam istum sequi mandat, ut custodiat ea spiritu sancto fauente. ¶ **S**cis hoc quod auersati sunt omnes a me qui in Asia sunt, ex quibus est Phygelus & Hermogenes.) Hi quos memorat, fallacia pleni erant. Simulabant enim amicitias Apostolo, ut adherentes ei addiscerent unde illi calumniam facerent, aut per alios immitterent. Qui postea uiderunt manifestatos se, recesserunt ab eo. ¶ **D**et misericordiam dominus Onesiphori domui, quia saepe me refrigerauit, & super catenam meam non erubuit.) Dupli- ci genere refrigerium hoc intelligendum est, quia & in necessitate custodiam solatio suo refrigerauit eum, & si qua illi opus erant, siue indigentibus ministravit. Spe enim eorum que promissa sunt, non puduit illum accedere, & requirere hominem positum in custodia. Illi enim quos supra memorat, qui erubescabant de cruce Christi in necessitate deseruerunt Apostolum. ¶ **S**ed cum esset Romae solcite me quaesuit & inuenit, det illi dominus misericordiam inuenire apud dominum in illa die.) Romam ueniens Apostolus, cum appellasset Caesarem a militibus custodiebatur, tunc enim eum Onesiphorus charitatis causa & magisterij, magna diligentia requisitum inuenit. Cuius uisitatio tam acceptabilis fuit Apostolo, ut eum sic domino commendat, ut inueniat misericordiam apud dominum in die iudicij. ¶ **U**t sicut Apostolum requirens inuenit, ita & misericordiam querens inueniat apud iudicem. Hoc enim orat ut praestet ei dominus pater caeli & terrae inuenire gratiam apud dominum humani generis filium scilicet. Tale est hoc, quale & illud in Gen. xix. cap. Et pluit, inquit, dominus sulphur & ignem super Sodomam & Gomorram a deo de caelo. ¶ **Q**uanta autem Ephesi ministrauerit, melius tu nosti.) Quoniam solent quidam personis magis quam causis seruire uolentes, gratificari maioribus,

maioribus, ideo **A**postolus **O**nesiphori bonum generale ostendit, ne uideretur forte personæ se commendasse, dum **A**postolo ministravit, cum constaret illum magna nimum omnibus fuisse.

II. CAP. V. II.

Tergo fili mi, confortare in gratia quæ est in Christo Iesu, & quæ audisti à me per multos testes, hæc comenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Constantem hunc & robustum esse præcipit in docendo gratiã dei, quæ data est in Christo Iesu, & non solum in gratia, sed etiã in mysteriis quæ sunt de Christo, arcana fidelibus ac dignis tradi uult, quæ alios possint docere, non passim uulgaribus ac negligentibus. Magna enim cura eligendus est doctor. **¶** Labora ut bonus miles Christi Iesu. Nemo enim militans deo, obligat se negociis secularibus, ut placeat ei, cui se, pbauit. Manifestum est quod dicit, quia nemo potest duobus dominis seruire. **N**egocia enim secularia auariciæ seruiant ne cesse est, & nisi mentiti fuerint, transigi se non possunt. **E**st ergo sed leue peccatum. **E**ccllesiasticus autem idcirco deo se probat, ut huic deuotus, officium impleat quod spopondit, in dei rebus sollicitus, à seculari negotio alienus. **N**on enim conuenit unum duplicem professionem habere. **¶** Et nisi certet quis, non coronatur, nisi legitime certauerit. **D**eus militem tam exercitatum uult esse in dei operibus uel officio deputato, ut possit ad gloriæ meritum peruenire, tota mente uigilante diuinis obsequiis præsentia spernentem, cælestia diligentem. **A**d hoc enim se probauit, ut hic laborans remuneretur in cælis. **¶** Laborantem agricolam oportet primùm de fructibus percipere. Intelligere quæ dico, dabit enim tibi dominus in omnibus intellectum. **T**antæ abstinentiæ sanctus fuit **T**imotheus, ut etiam à licitis se temperaret. **H**oc enim uult intelligi, quia à participatione gazophilaci se abstinebat, cum hoc dominus decreuerit, ut quæ **E**uangelium annunciat, de euangelio uiuant. **I**deo **A**postolus prius hunc sumere præcipit qui

Mat. 6

qui primus est, & sic cæteris distribuere. ¶ Memor esto Christū Iesum resurrexisse à mortuis ex semine David secundum Euangeliū meum, in quo laboro usq; ad uin- cula quasi latro, sed uerbū dei non est alligatum.) Quo- niam multi futuri erāt filij diaboli, qui dei filium incar- natum negarent, idcirco hoc memorat, quoniam fallaci- ter sub nomine apostolorū hoc asseuerare nitūtur. Sub- iecit secundum Euangelium meum, ut excluderet mala- mentis falsa colloquia. Nec enim plus hæreticis creden- dum est de apostolis, q̄ his ipsis de prædicatione sua te- stantibus, quam prædicationē cum labore se agere que- ritur. Pressuris em̄ tribulabatur & carceribus, eo quod- tam Iudæos q̄ gētiles offenderet, sicut illis uidebatur in- credibilia prædicādo. Iratos enim habebat Iudæos pro- pter legem, quam cessare docebat. Gentiles autem inimī- cos faciebat, quia unum deum prædicabat in Christo. Vnde quasi latronem hunc tractabant alligantes, clau- dentes si possit tacere, nescientes quia uerbum dei alli- gare non poterant. Deniq; sæpe clausus, non dispēdium fecit, sed lucrum. Neq; enim defuit cui prædicaret in car- cere, ut quos libete inuitare ad fidem non possit in uin- culis positus, pasceret dei uerbo. ¶ Ideo omnia suffero propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu cum gloria cælesti.) Vt prædicationē sua saluaret homines prædestinatos ad uitam, exitus erat subiectus, sciens profectum se habiturum quæsitæ salutis illorum. ¶ Si enim commortui sumus, & conuiuemus: si sustinemus, & conregnabimus.) Sic posse ad immorta- litatem & gloriam Christi peruenire significat, si in for- ma baptismatis manserimus, ubi omnia delicta moriun- tur, innouati omnia uitia uetera & crimina fugiamus, ut autoris secuti uestigia, peccatis mortui uideamur. Si uero additum fuerit ad causam, ut & tribulatio- nes ac pressuras non ægre pro nomine domini patia- mur, sustinentes hæc, simul cum illo regnabimus. Di- gnū est enim, ut qui pro illo oprobria patitur & exi- tia, in regno eius gloriosus appareat. ¶ Si negamus &

Ille

ille negabit nos.) Verum est, quia si minime confessi illum fuerimus coram hominibus, tunc dicit & ipse nobis in illa necessitate futuri iudicii: **Nescio uos.** Hæc est punitionis significatio. ¶ **Si non credimus, ille fidelis permanet, negare semetipsum non potest.** Nemo potest domino auferre quod habet. Quis enim illo fortior est, per quem omnia extiterunt? Nec addi potest perfectio, quia non illi aliquid prestat, qui credit in illum, quomodo nihil auferet ei qui non credit in illum. Quicquid ergo agitur, ad profectum nostrum pertinet, ne in ignorantia maneamus. Nec enim à nobis firmatur, cum ipse ex se & apud se firmus sit. ¶ **Hæc admone contestans coram domino, noli uerbis pugnare. Ad nihil enim utile est nisi ad subuersionem audientium.** Contentiones uitandas monet præcepta autem danda sub dei timore & terrore, quia contentio potest adhuc minus stabilitis generare scrupulum. Solent enim in cōtentione talia opponi eliminato maleuolentiæ ferro, ut moueant animos incipientium fratrum. ¶ **Solicite cura temetipsum, ut probabilem exhibeas deo operarium, non impudoratum, recte tractantem uerbum ueritatis.** Quoniam sunt aliqui qui dicant contentionem audientibus prodesse, Apostolus autem sciens magis obesse, hoc mandat ut unusquisque hoc curet, ut spreta altercatione, semetipsum probabilem faciat, & impudoratos appellans eos qui contentionibus nituntur. Necesse est enim ut contentio extorqueat aliquid, imò multa que dicantur contra conscientiam, ut intus in animo perdat, foris uictor abscedat. Nemo enim patitur se uinci, licet sciat uera quæ audet. Recte autem tractat & bona conscientia, qui uolentibus loquitur & pacificis. Collatio ergo inter dei seruos esse debet, non altercatio. ¶ **Profanas autem uocum nouitates deuita, plurimum enim proficiunt ad inanitatem: sermo enim eorum sicut cancer serpit.** Hoc enim adhuc prosequitur, ut contentiones uitentur. Nec enim congruit unius fidei uiros habere contentionem, sed in tractatu patientur se inuicem, & consentiant bonis dictis. Si quid autem improbable uidetur cum

pace

pace dissimuletur. Aduersarij enim & dissidentes solent se inuicē prouocare, ex quibus unus catholicus est, & alter prophanus. **N**ic ergo catholicus, cui **A**postolus mandat ut spernat, & declinet à fabulis inanibus, quietus debet esse, ut semper de cōscientia uerba emittat, nec patiatur se coram impia uerba de promi. **D**ant em̄ quibusdā occasionem, ut in peius proficiant. **N**on enim desunt qui audientes prophana, concipiāt cogitatum malū, ideoq; obest contētio. ¶ **Ex** quibus est **Hymenæus** & **Phyletus**, qui decrauerunt à ueritate, dicentes resurrectionem iā factam esse, & fidem quorundam subuerterunt. **N**ūc ipsorum, quorū causa uitandas contentiones monet, perdidit nomina, quos & prophanos & impios designauit, errantes à ueritate. **H**oc em̄ negabāt qd palām est **C**hristianorum, ut credāt se in futurum à mortuis resurgere. **N**ī aut̄ sicut ex alia scriptura docemur, in filijs fieri resurrectionem dicebāt, quibus non deerat qui assensum præstaret peruersum contra fidem, quam in primordio fuerat consecutus. ¶ **Firmum** tamen fundamentū dei stat, habens hoc signaculum. **C**ognouit enim dominus quæ sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen domini. **F**undamentum dei fides est, quæ continet quæ promisit deus, quæ fides non poterit infringi perfidorum & hereticorum commentis. **Q**uamuis enim hi negent futura quæ credimus, deus tamen dabit quæ credimus daturum illum, teste promissione eius. **S**ignaculum itaq; promissionis dei fides nostra est, quæ firmat dei uerba. **I**n die iudicij cognoscat deus qui habent signū eius, dissentientes à perfidorum & hereticorum iniquitate, quæ dei promissionem infirmare se putat. **N**ihil em̄ tam iniquum q̄ dei fidei contraire. **S**ic & **Dathan** & **Abiron** & **Chore** dictum est à **Moyse**, cum contra dei præceptum offerre sacrificia præsumerēt, **C**ognouit itaq; dñs quæ sunt eius. **Q**uo dicto ostendit, quæ pernitias maneret eos qui dei uerba inuerterent. ¶ **I**n magna aut̄ domo non solum sunt uasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quædā in honorem, quædā aut̄ in contumeliā.

Nn **Hoc**

Hoc dicto significauit in ecclesia diuersos esse homines. Quosdam bonos & summos uiros, quos in auro intelligi uult, Quosdā bonos tantū, quos in argento designat, Alios uero non bonos, quos uasa lignea & fictilia appellat, qđ nulli ambiguū puto. Nā in Corinthiorū hoc ecclesia probat frequens sermo obiurgātis apostoli: Nūc autē in ecclesia nostra palām est, & in templo Hierosolymis, in quo typus erat ecclesiæ manifestis lectionibus approbat. Erant em̄ ibi Saducæi ex quorū radice erant Hymenæus & Phyletus. De quorū praua sententia cū apostolus esset locutus, statim hoc subiecit, ut nō esset mirabile in ecclesia uideri homines dissentientes. Nā & in Corinth. ecclesia de qua dixi, quidā erant q̄ dissentientes resurrectionem negabant. Insanus tñ Nouatianus ut errori suo blādiat, aliter hoc intelligendū tradit, ut domus magna totus mundus significari credat, quia habet hominū diuersitatem, cum constet apostolū exemplo usum domus diuitis & opulentis, quæ quāuis copiosa sit, habet tamen uasa lignea & fictilia. Hoc modo & ecclesia quanq̄ sancta dicatur, habet tamē & uitiosos & praua sentientes, sicut superius memorauī. Quos contumelia dignos ostendit: non tamen perituros sed purgādos per ignem, quia domui ex aliqua parte necessaria sunt. Nouatianus autē elatus superbia ut ecclesiæ suæ ueritatem & sanctitatem generalem defenderet, hoc modo intelligendum decreuit, quasi ecclesia penes ipsū fit & cunctos habeat purificatos propter illas causas quibus nos innocentes accusat. Sed quid opus erat hoc loco de mundo aliquid dicere, aut ut quid affirmaret mundum domū magnam significans, nam dicit dominus apostolis: Non estis de mundo: ego autē elegi uos. Quomodo igitur intra mundum concludendi sunt, qui negantur de mūdo esse? Et idem apostolus: Quō, inquit, mihi de his qui foris sunt iudicare? Nam in una domo omnes sub uno sunt nomine. Vno em̄ domini sui nomine censentur omnes, Mundus autem dī uerse professionis continet homines, ita ut dispares profiteantur se habere deos & dominos. Non ergo domum magnam

Ioan. 15

1. Corint. 5

magnam mundum dixit, sed ecclesiam in qua omnes sub-
unius domini sunt nomine. ¶ Si quis ergo purgauerit
femetipsum, ab istis erit uas in honorem sanctificatum
utile domino ad omne opus bonum præparatum.) Nūc
alia hæresis fraude sua conuincitur, quæ asserit animas
quasdam natura esse malas, quæ ad bonum cogi non pos-
sint, cum hic dicat posse malos immutari in bonum, &
sordidos purificari. Poterant enim Hymenæus & Phyle-
tus mudare sensum suum si uoluissent ut fierent uas san-
ctificatum præparatum in honorem. ¶ Iuuenilia autem
desideria fuge.) Iuuenilia desideria aduersa sunt. Sunt
enim uoluptates mundanæ quæ omnibus illecebris mā-
cipatæ sunt, ac per hoc à dei seruo fugiendæ sunt. ¶ Se-
ctare uero iusticiam, fidem, charitatem, pacem cum his
qui inuocant dominum de puro corde.) Hæc sectanda
iubet, quæ iuuenili ætati deuita uidentur & aspera. Qui
enim iusticiam elegit, ei nihil facit contrarium, Et qui fi-
dem diligit, seruat mandata. Qui autem charitatem se-
quitur omnibus humilis est. Pacis uero custos, nullum
laccessit ad iurgium. ¶ Stultas autem & ineruditas que-
stiones deuita, sciens quia generant lites.) Insensatæ
quæstiones partim infidelium partim hæreticorū sunt,
Aliorum ex parte infidelium, quæ modestos homines
cogunt ad litem. Immutantur enim nimia contradic-
tione impietatis eorum, & irati dicunt aliquid contra
præpositum suum, Nam solent quidam hæreticorum pa-
tientiam fingere quamuis à catholico non possint audi-
re aliquid asperum, ut commēdent praua sua colloquia,
ideo dissimulandum ab his est. ¶ Seruum autem do-
mini non oportet litigare sed mitem esse ad omnes, do-
cibilem, patientem, modestum, corrigentem eos qui di-
uersa sentiunt, ne quando det illis deus pœniten-
tiam ad agnitionem ueritatis, & respiciant à diaboli la-
queis capti ab eo ad ipsius uoluntatē.) Hæc nulla indigent
interpretatione, sunt enim manifesta, quātū tñ profit mo-
destia declarauit Si em̄ hoc in quibusdā hereticis placitū ē

quia humiles uidentur, quanto magis laudabile & fructuosum erit in catholico si fuerit mitis, in quo & sensus utilis & grauitas imitanda perspicitur.

CAPUT III.

HOC autem scito, quia in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines sui tantum amatores, auari, insolentes, superbi, blasphemii, parētibus non obsequentes, ingrati, impij, sine fide, sine dilectione, criminatores, incontinentes, immites bonorū inimici, proditores, proterui, tumidi, amatores uoluptatum magis quā dei, habentes formam pietatis, uirtutē eius abnegantes, & hos deuita.) **Prophetia est hęc sancti apostoli, in qua pręuidit quāta mala futura essent hęreticorum & Iudęorum. In his enim omnia ista quę inimica fidei sunt denotantur. Ipse enim apostolus dixit: Quo enim mihi de his quę foris sunt iudicare? Quę enim male de deo sentiunt, & non timent quod ad iniuriam eius pertinent profiteri, quomodo in conuersatione humana possunt esse beneuoli. Ideo enim dixit: Habentes formam pietatis, uirtutem autem eius abnegātes, quę profitentur quidem semetipsos Christianos cū sint & nequissimi operis & sensu peruersi. Non enim in professione magis quā in gestis laus dei & uirtus est. Ex his sunt enim qui irrepunt in domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quę ducuntur in uarijs desiderijs, semper discētes & nunquā ad scientiā ueritatis peruenientes.) Quāuis omnibus hęreticis hoc conueniat, ut subintrantes domos mulieres subdolis & uersutis uerbis capiant, ut per eas uiros decipiāt more patris sui diaboli, qui per Euam Adam circumuenit, Manichęis tamē prę cęteris cōgruit. Nulli enim tam importuni, tam fallaces, tam captiosi sunt quā ipsi, quos cōstat aliud colere & aliud profiteri, aliud intus gerere, & foris aliud uendicare. Nam sanctimoniā defendunt, & lege sua fauente turpiter uiuunt. Misericordiam laudant, cum inter se iniusti deprehendantur. Mundum spernendum asserunt, & semper**

semper accurati procedunt. In ieiunijs insistere se iactan-
ter predicant, cum omnes saginati uideantur, tatum qd
arte quadam pallidi cernuntur ut fallant. Hæc ergo A-
postolorum maxime de his prophetauit, quos constant apo-
stolorum tempore non fuisse, sicut nec Arrianos, quippe
cum Diocletianus imperator constitutione sua designet
dicens. Sordidâ hæc & impurâ hæresim quæ nuper, inqt,
egressa est de perfidia. Hi inueniunt mulieres præ uani-
tate nouum aliqd desiderantes audire, & per ea quæ pla-
cida sunt suadent illis scæda & illicita. Cupidæ em̄ sunt
discendi cum iudicium non habeant probandi, hoc est
semper discere & ueritatis scientiâ non habere. ¶ Quæ-
admodû aut Iannes & Mambres restiterunt Moyse, ita et
hi resistunt ueritati, hoies corrupti mente reprobi circa
fidem, sed non proficient amplius. Ignorâtia enim eorû
euidens erit omnibus, sicut & illorum fuit.) Exemplum
hoc de apocryphis est. Iannes enim & Mambres fratres
erant magi uel uenefici Aegyptiorum, qui arte magiæ
suæ uirtuti dei, quæ per Moysem agebatur æmulatiõe cõ-
mentitia resistere se putabant. Sed cum Moyse uirtus in
operibus cresceret, humiles facti confessi sunt cum dolo-
re uulnerum, deum in Moyse operatum. Vnde similiter
& hos nõ amplius proficere in impicitate assertionis suæ
dicit, quia imperitia eorum palàm fiet & seductio, & li-
cet inuiti, confitebuntur tamen suam imperitiam in ul-
timo. ¶ Tu aut assecutus es doctrinam meam, instituti-
onem, propositû, fidem, lōganimitatem, dilectionem, pa-
tientiam, persecutionem, passiones.) Eorû uult esse æmu-
lum quæ enumerat. Hæc enim in ultimo non ad penitẽ-
tiam sed ad læticiâ proficient. ¶ Qualia mihi facta sunt
Antiochiæ, Iconio, Listris, quales persecutiones sustinui,
& ex omnibus liberauit me dominus. Sed & omnes qui
uolunt pie uiuere in Christo Iesu, persecutionẽ patient.
Nequam aut homines & deceptores proficient in peius,
ipsi errantes atq; alios erroribus inuoluentes.) Ideoq;
& quæta passus sit memorat, ut auxilia dei ostēdat, gbus
defendit & tuos præfict seruos suos ab impudentia Sa-
n n 3 tanæ

tana, ut securos illas faciat & erigat, ne timeant quæ irrogari possunt à perfidis, sed in persecutiōe alacres sint, certi quia omnes qui in Christo recte conuertuntur, odio habentur etiam à corporis sui membris. Mali autem in deterius proficiunt, dum uident multos sibi dare assensum, ira ut cæteros in errorem mittant. Dum enim sciuntur esse mali & deceptores, & nihilominus florere & prosperari in mundo, attrahunt quosdã ut imitatores eorum efficiantur, non solum in proprijs erroribus puniendi, uerumetiam in horum quos exemplo suo deperdunt.

¶ Tu uero perseuera in his quæ didicisti, & quæ tibi credita sunt, sciens à quibus didiceris, & quia ab infantia sacras literas nosti, quæ possunt te erudire ad salutem.

Multũ prodesse significat, ueteris testamenti habere noticiam. Ipsas enim sacras literas dicit quæ Christi personam insinuant, & incarnationem eius ad salutem hominũ redimendam declarant. Hortatur enim ut in his proficiat. Antiquitas em̄ hæc robur est nouitatis, sciens quia à quo didicit firma est autoritas. Signa enim & prodigia uidit facta per eum, quibus omnis sermo succubuit. ¶ Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad doctrinam, ad correptionem, ad reintegrationem, ad cruditionem quæ est in ipsa iusticia, ut paratus sit homo dei ad omne opus bonum consummatus. Manifestum est, quia omnis scriptura cuius deus autor ostenditur utilis est. Ad hoc em̄ data est ut proficiat imperitis & instauret deformes, attrahens iniquos ad iusticiam, ut homo dei in omni opere bono perfectus sit. In nouo em̄ homine gradatim proficiens constituit illum hominem dei.

CAPUT IIII.

TEstor coram deo & Christo Iesu qui iudicaturus est uiuos & mortuos & aduentum ipsius & regnum eius, prædica hoc uerbũ, in sta oportune, importune, argue, hortare, increpa, in omni magnanimitate & doctrina.) Tam sollicitè mandat inuiolate prædicandum dei donum, ut cum testatione dei patris

& Christi filij eius hoc moneat curandum, instandumq; in eo, ut assidua prædicatione & crebra obiurgatione cū oportunitate prouocet ad meliorem profectum, & ut facilius arguenti assentiant, sine amaritudine hoc agendū hortatur. ¶ Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria magistros sibi agerent prurientes auribus, & à ueritate quidem auditū auertēt, ad fabulas uero cōuertentur.) Et hæc simili mō prophetia est sancti apostoli, qui præscius futurorū instandū in doctrina sollicitè præcipit, ut formati in fide & bonis operibus eruditi in disciplina sana robusti maneant, ut postremo tempore cū quidam à ueritate ad errorem cōuertī cœperint immobiles perseuerent. Tales em̄ futuros dicit qui pro desiderijs suis doceri se uelint, ut à magistris constantibus & ueracibus ad hos cōuertant, q̄ hæc illos doceat quæ libenter audiant, quia ueritas illis aspera uidebitur, ut relicta sana doctrina fabulis uacent. Nolunt enim argui maligna opera sua, quare tales uolunt magistros qui seruiant moribus eorum. Pruriunt enim aures eorum ut audiant fabulas uanitatū cōpositas sub nomine doctrinæ quibus delectentur. Quod nullis tam propriū est q̄ Manichæis, qui nescio quæ habent diuersa cōmentā inflatis nominibus nuncupata, cū sint res friuolæ & quædā deliramēta. ¶ Tu uero sobrius esto, in omnibus patiens, opus fac Euangelistæ ministeriū tuū exple. Ego em̄ iā delibor, & tps solutionis meæ instat.) Admonet & hortat ut uigilet, in disciplina ecclesiastica uiriliter agat, scripturas exp̄anet, ut prudentes & eruditi manes fabulas uitent. Apostolus em̄ sciens passionē suā imminere, exemplū piæ cōuersationis & sanæ doctrinæ in sancto Timotheo uult relinquere, ut per traducem nūq̄ desissent doctores idonei: passionem tamen suā delibationem appellat. Deo enim immolatur, qui pro eius iusticia patitur. ¶ Certamen bonū certauī, cursum consummaui, fidē seruaui qd̄ reliquum est reposita est mihi iusticiæ corona quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex. Non solum autem mihi, sed & his qui dili-

gunt aduentum eius.) Omnia quæ sibi & cæteris utilia essent & prospera seruasse se memorat. Non solum enim in uerbis, sed & in operibus formam se præbuit audientibus, ut & auctori suo ueritate prædicationis fidelis dispensator existeret, & cõtra mundi principes & potestates omni sollicitudine & peritia colluctatus, exemplum quomodo uincerentur relinqueret, ut inuiolata doctrina, & agonis legitimum certamen dignos illos faceret coronari, quia deus iustus iudex dabit amplissima præmia diligentibus se & expectantes filium eius de cælis.

¶ Sollicitus esto uenire ad me quæ primũ. Demas enim medereliquit diligens hoc seculũ, & abiit Thesalonicã, Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam. Lucas est mecum solus. Marcum assume & adduc tecum, est enim mihi utilis in ministerio. Tychicum autem misi Ephesum.) Cum cõstet omnem instructionẽ uiri ecclesiastici in epistola contineri, propter multã tamen charitatem præsentia eius desiderat. Marco autem idcirco testimonium dat, quia memor est præteritorum eius laborum. ¶ Penulam quam reliqui Troade apud Carpum ueniens affer tecum & libros: maxime autem membranas.) Apostolus natura Iudeus fuit, nec quicquam habuit alienum, Vnde ergo illi penula? Sed quia erat à Tarso quos constat in societatem Romanorum receptos, ut de cætero appellaretur ciues Romani, idcirco necesse est eos & curiam habere, in quã more Romanorum penulati conueniant. Quicumque enim illo tempore cum muneribus obuiam exissent Romanis, in munere perpetua donati, ciues Romani & fratres eorum nuncupabantur teste eodem Apostolo. Potest ergo fieri ut si non suam, quia eorum se legi dederat, patris sui haberet penulam. ¶ Alexander ærarius multa mala mihi ostendit, reddat illi dominus secundum opera sua, quem & tu deuita. Valde enim resistit uerbis nostris.) Alexander iste & Demas supradictus collegæ fuerunt. Hi prius cum Apostolo erant, simulantes illi amicitiam: & quia fallaces tempore probabantur, ambo ab eo recesserunt. Hic autem ærarius, qui audacior erat in malis, sic ab eo re

ro recessit, ut & contradictor uerborum eius existeret. Qui ergo Apostolo ausus erat contradicere, non immerito euitandum hunc admonet, dei iudicio istum dimit- tens. ¶ In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt, non illis imputetur. Pressurā & tribulationes sibi illatas, defensionem suam nūcupat. Passio enim Christianis uita est, & persecutio defensio. Pressura em̄ illata pro iusticia, defendit illum in die iudicij, reos constituens perfidos. Inter ipsa ergo initia illata pressuræ derelictum se conqueritur: & quia scit hāc esse cōsuetudinē, nō illis uult imputari, quia & dominū a Iudæis apprehesum, discipuli reliquerūt, quippe cū scriptum sit in propheta: Percutiam pastorem, & dispergen- tur oues gregis. ¶ Dominus autem assistit mihi, & confortauit me, ut per me predicatio impletur, & audirēt omnes gentes. Propter qđ domini Christi auxilijs mun- nitum se dicit & auctum uirtute, ut prædicationem im- pleret in omnibus gentibus: idcirco ignosci petit eis, a quibus derelictus est in necessitate, ut bene acceptas a deo, uindictam non quærat. Hac enim causa amplius adiutū se credit a deo, quia derelictus est ab omnibus. ¶ Et liberatus sum de ore leonis. Liberauit me dominus ab omni opere malo, & saluū faciet in regno suo cælesti, cui gloria in æternū, Amen. Similiter dicit & Petrus co- apostolus eius, quia aduersarius noster diabolus circuit fremens, sicut leo quærens quē deuoret. Sed quia in Apo- stolo occasionem non inueniebat, qua illum deciperet, per filios suos pressuram illi incitabat & pœnas, ut si nō quasi peccator uel quasi iustus, de hac tamen tolletur ui- ta, ne multos hortaretur ad fidem. Quod cum propē im- pleret dei prouidentia, liberatus Apostolus insultat illi infirmum illū testificans, quia de ore eius ereptus est, quia quod cupiuit implere, non potuit. Igit̄ dei auxilijs mor- ti se ereptum gratulatur, & de prouidentia dei tam secu- rus est, ut & de futuris tērationibus liberari se credat: & non solum liberari ad præsens, uerumetiam saluum se futurum in die iudicij, & regnaturum cū domino Chri-
Nn 5 sto

sto in æterna secula. ¶ Saluta Priscillam & Aquilam & Onesiphori domum. Erastus remāsit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti. Sollicitus esto ante hyemē uenire.) Aquila & Priscilla hi sunt, apud quos hospitatus operabatur manibus. Onesiphorus autē hic est, cuius testis est in prima epistola. Quid est tamen, ut præsente Apostolo, qui mortuos excitabat, Trophimus infirmaretur? Sed signa propter incredulos facta sunt: & quia ex diuersis causis meritum collocatur apud deū, ut siue qui in tribulatione, siue in ægritudine deo gratias agit: nec ab aduersa parte suffragium quærit, ut p̄ficiat meritis apud deum. Propter imbres autem & frigora commouit ut autumnus ad se ueniret. ¶ Salutat te Eubolus & Pudens & Linus & Claudia & omnes fratres.) More cōsuetō implēta est epistola salutatione fratrum. ¶ Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Vale.) Hæc subscriptio Apostoli est, quod signum esse dicit in omni epistola. Et quia filius dei idem filius hominis est, & Iesus dicitur & Christus, ut & homo significetur & deus, duobus nominibus nuncupatur. Vtroq; tamen nomine dignitas designatur, qua ratione sunt posita nomina.

DIVI AM-

BR. OSII MEDIOLANENSIS EPISCO-
pi commentarij in epistolam beati Pauli
ad TITVM.

¶ PRAEFATIO.

Titum Apostolus consecrauit Episcopum, & ideo cōmonet eum ut sit sollicitus in ecclesiastica ordinatione, id est, ad quosdā q̄ simulatiōe quadā dignos se ostentant, ut sublimem ordinem teneant, simulq; & hæreticos ex circū nescione corripiendos.

Caput